

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2026. № 4.

ISSN 2307-2156

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.4.12>

УДК 304(075.8).316.35

С. А. Вовк,

магістр публічного управління та адміністрування, член Центру дослідження публічного управління у соціальній і гуманітарній сфері, Житомирський державний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-1882-5543>

В. М. Купрійчук,

д. держ. упр., професор, керівник Центру дослідження публічного управління у соціальній і гуманітарній сфері,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7229-1749>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДУХОВНО-МЕНТАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

S. Vovk,

Master of Public Administration and Administration, member of the Center for Public Administration Research in the Social and Humanitarian Spheres of Ivan Franko Zhytomyr State University

V. Kupriichuk,

Doctor of Public Administration, Professor, Head of the Center for Research on Public Administration in the Social and Humanitarian Spheres, Ivan Franko Zhytomyr State University

THEORETICAL PRINCIPLES OF SPIRITUAL AND MENTAL UNITY OF THE REGIONS OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF FORMING STATE POLICY

Питання української національної ідентичності й духовно-ментальної єдності регіонів України набуло особливої актуальності в умовах збройної агресії російської федерації, гібридної, інформаційної, ідеологічної війни, викликів національній безпеці та необхідності внутрішньої консолідації українського суспільства. В сучасних реаліях проблема внутрішньої єдності суспільства набуває критичного значення. Ворог системно експлуатує ментальні відмінності між регіонами, намагаючись розколоти країну, посіяти недовіру, дестабілізувати внутрішній порядок через маніпуляції на темах мови, історії, культури, релігії. Тому духовно-ментальна єдність України як здатність громадян з усіх регіонів ідентифікувати себе з єдиною країною, відчувати спільну відповідальність за її майбутнє, спиратися на єдині історико-культурні орієнтири не є винятково гуманітарним аспектом державотворчої діяльності, а безпосередньо пов'язана з стабільністю державного управління, здатністю країни протистояти зовнішнім загрозам, формувати спільну ідентичність та утверджувати демократичні цінності.

The issue of Ukrainian national identity and spiritual and mental unity of the regions of Ukraine has become particularly relevant in the context of the armed aggression of the Russian Federation, hybrid, informational, ideological war, challenges to national security and the need for internal consolidation of Ukrainian society. In modern realities, the problem of internal unity of society is gaining critical importance. The enemy systematically exploits mental differences between regions, trying to split the country, sow distrust, destabilize internal order through manipulations on the topics of language, history, culture, religion. Therefore, the spiritual and mental unity of Ukraine as the ability of citizens from all regions to identify themselves with a single country, feel a common responsibility for its future, rely on common historical and cultural landmarks is not an exclusively humanitarian aspect of state-building activity, but is directly related to the stability of state governance, the country's ability to resist external threats, form a common identity and affirm democratic values.

Ukraine is a multinational state with clearly manifested historical and cultural differences between regions, which were formed over the centuries under the influence of different imperial, political and socio-cultural systems. These differences create potential challenges to unity, especially in the context of hostile propaganda, information manipulation and attempts at destabilization from within the country. Against the background of these threats, the need to form a cohesive national space based on common values, national memory, Ukrainian identity, as well as dialogue between regions is growing. Ethnocultural diversity, on the one hand, is an invaluable resource for the development of a pluralistic, open society, and on the other hand, requires a balanced state policy that would simultaneously guarantee the rights of all communities and contribute to the formation of a common national identity. Spiritual and mental unity does not mean unification or the suppression of differences; on the contrary, it implies integration through common values, civic loyalty, solidarity, mutual respect, and awareness of a common historical destiny. In addition, given the need for high-quality reintegration of temporarily occupied territories, the state is faced with the task of creating conditions under which spiritual and mental integration will not be imposed, but natural and acceptable for people who have gone through years of isolation and information pressure. This requires a new vision of humanitarian policy - flexible, regionally sensitive, based on trust, community participation, and the development of horizontal ties.

Ключові слова: державна політика, духовно-ментальна єдність, управління, регіоналізм, культурно-ціннісна ідентичність населення, гібридна війна, збройна агресія, національна безпека, нормативно-правове забезпечення, самоідентифікація, соціальні розколи, консолідація.

Keywords: state policy, spiritual and mental unity, governance, regionalism, cultural and value identity of the population, hybrid war, armed aggression, national security, regulatory and legal support, self-identification, social divisions, consolidation.

Постановка проблеми. В історії незалежної України політичне акцентування регіональних відмінностей спричинило зростання регіоналізації електоральних уподобань, а також загострення суспільних суперечностей, пов'язаних із геополітичними орієнтаціями та етнокультурними цінностями. Етнокультурний регіоналізм ускладнює процеси формування національної ідентичності та суспільної консолідації, що є ключовими умовами для демократичного поступу та модернізації країни. У цьому контексті особливої важливості набуває розроблення державної політики ідентичності, заснованої на принципах суспільного консенсусу й демократичних цінностей, яка водночас враховує етнічне, культурне, мовне та конфесійне розмаїття регіонів України.

Етнокультурна розмаїтість, з одного боку, є безцінним ресурсом для розвитку плюралістичного, відкритого суспільства, а з іншого – вимагає зваженої державної політики, яка б одночасно гарантувала права всіх спільнот і сприяла формуванню спільної національної ідентичності. Духовно-ментальна єдність не означає уніфікації чи витіснення відмінностей, навпаки, вона передбачає інтеграцію через спільні цінності, громадянську лояльність, солідарність, взаємоповагу та усвідомлення спільної історичної долі. Крім того, з огляду на необхідність якісної реінтеграції тимчасово окупованих територій, перед державою постає завдання створити такі умови, за яких духовна та ментальна інтеграція буде не нав'язана, а природна й прийнятна для людей, які пройшли через роки ізоляції та інформаційного тиску. Це потребує нового бачення гуманітарної політики – гнучкого, регіонально чутливого, заснованого на довірі, участі громад та розвитку горизонтальних зв'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням щодо формування української ідентичності як основи духовної єдності центральне місце займають праці: М. Степико, В. Додонова, О. Лемак, Ю. Поліщук у яких вказується українська національна ідентичність як головна мета гуманітарної політики та об'єкт гібридної агресії. Науковці Я. Грицак,

А. Младьонова, В. Балушок, О. Таран, Р. Шпорлюк аналізують історичну природу ідентичності у контексті імперських впливів. Дослідження регіональних відмінностей, їх впливу на соборність і ментальну цілісність стало предметом наукових розвідок Т. Кучери, І. Букреєвої, О. Кривицької, В. Шеховцової-Бурянової, В. Середи, В. Балабанова, Н. Пашини, В. Лисак та інших, які проаналізували ментальні коди регіонів, моделі інтеграції локальних ідентичностей у межах національного проєкту. Вагомий внесок у дослідження політики пам'яті, деколонізації та протидії імперським наративам зроблено такими науковцями, як А. Астаф'єв, Т. Журженко, В. Лизанчук, К. Чорна та інші.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу державної політики щодо забезпечення духовно-ментальної єдності регіонів України.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі свого розвитку українське суспільство дедалі більше усвідомлює себе не лише як об'єкт політичних рішень, а як повноцінний суб'єкт соціально-політичної діяльності, здатний до самоорганізації, самозахисту та формування власного ціннісного порядку денного. Роль духовно-ментальної єдності у становленні держави й її протидії викликам й екзистенційним загрозам є визначальною, оскільки вона формує внутрішню цілісність суспільства, на якій вибудовуються інститути влади, політична культура, державні пріоритети й механізми взаємодії громадян із державою. Це поняття охоплює спільність цінностей, світогляду, історичної пам'яті, символічних смислів та ментальних установок, що створюють основу для формування зрілої політичної нації.

На початку 2000-х рр. відомий український історик Я. Грицак писав: «Якщо прийняти, що нація має відрізнитися спільною мовою, історичною пам'яттю, конфесією, то ні одна із цих характеристик не підходить повністю до України: трохи менше половини українського населення розмовляє зараз російською мовою, історична пам'ять значної його частини практична знищена, й тут змагаються між собою за впливи зразу декілька церков. На

протязі всієї новітньої історії українці підпадали під сильний асиміляційний тиск» [1].

З огляду на це формування державної політики щодо забезпечення духовно-ментальної єдності України потребує системного, стратегічного підходу, що враховує складну етнокультурну, мовну та конфесійну мозаїчність країни.

Семантичний аналіз конструкту «духовно-ментальна єдність» дає змогу сформулювати визначення цього поняття. У Тлумачному словнику української мови наведені наступні трактування термінів: *духовний* – зв’язаний з внутрішнім психічним життям людини, моральним світом або зв’язаний з спільністю ідей, поглядів, прагнень та ін.; *ментальний, менталітет* – своєрідний стан, рівень розвитку і спрямованості індивідуальної та групової свідомості, здатність до засвоєння норм, принципів, життєвих орієнтацій, суспільних цінностей та адаптації до умов соціального середовища, можливостей впливу на нього, відтворення сукупного досвіду попередніх поколінь єдність – тісний зв’язок, згуртованість, цілісність, неподільність [2].

Поняття «регіон» визначається як відповідна частина території держави, яка за своїми економічними, політичними, культурними ознаками та досвідом історичного розвитку становить певну суспільну цілісність і водночас відрізняється за ними від інших частин країни [3, с. 8].

Саме історично сформований досвід, усталені культурні традиції, спільні інтереси населення, а також чітко визначені адміністративно-територіальні межі регіонів виступають важливими чинниками збереження регіональної самосвідомості. Вони сприяють укоріненню відчуття належності до певного простору та соціокультурної спільноти, що, у свою чергу, зумовлює формування регіонального партикуляризму – прагнення до збереження і захисту локальної ідентичності, автономії в ухваленні рішень та особливостей культурного розвитку в межах загальнонаціонального контексту. У наукових дослідженнях автори пропонують різні класифікації

регіонів, на які поділяється територія країни: історико-географічні; етнографічні або етнічні; соціально-економічні; політико-адміністративні [4, с. 25–26].

У контексті нашого дослідження духовно-ментальної єдності регіонів України ми аналізуватимемо історико-етнографічні регіони, сформовані на підставі спільної історії, та етнографічні (етнічні), класифіковані за особливостями матеріальної та духовної культури або етнічним складом населення. За результатами комплексних етнографічних досліджень українських земель, проведених наприкінці XIX – на початку XX століття, у межах сучасної території України виокремлюється понад 20 етнографічних регіонів [5]. Варто розуміти, що ці регіони не є незмінними, як і критерії, що їх визначають.

Політологиня К. Червеняк у своєму дослідженні згрупувала області України за критерієм питомої ваги та співвідношення титульного етносу й національних меншин, виокремивши переважно моноетнічні, переважно біетнічні, переважно поліетнічні регіони [6, с. 3].

У сучасних соціологічних дослідженнях склад макрорегіонів (за виключенням тимчасово окупованих територій) визначається наступним чином: *Захід*: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; *Центр*: Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області, а також місто Київ; *Південь*: Миколаївська, Херсонська та Одеська області; *Схід*: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Харківська області [4; 7; 8].

Навколо ознак, які визначають інтереси мешканців відповідної території, формується регіональна ідентичність. Регіональна ідентичність у кожному регіоні України визначається унікальним поєднанням історичної спадщини регіону, особливостей етнічного та релігійного складу його населення, соціально-економічного статусу, специфіки способу життя,

традицій, культури, етнічних груп та багатьох інших факторів, що становлять специфічний комплекс обставин.

Політизація регіональної ідентичності набуває актуальності в тих випадках, коли населення певної території починає чітко усвідомлювати специфіку власних соціокультурних, економічних чи історичних інтересів, які потребують належного представлення в політичній системі та голосного артикулювання на загальнонаціональному рівні. У ситуаціях, коли центральна влада демонструє неспроможність або небажання враховувати ці відмінності, виникають передумови для формування політичного регіоналізму як реакції на відчуття незбалансованості у взаємодії між центром і регіонами. Під політичним регіоналізмом аналітики пропонують розуміти суспільно-політичний рух, метою якого є підвищення статусу (суб'єктності) населення певної території (регіону) у складі чинного державного утворення, а також відповідну систему поглядів [4, с. 26].

Притаманна певному регіону система ціннісних установок формує регіональний менталітет. У соціологічному контексті менталітет розглядається як феномен, що визначає характер і структуру взаємодії особистості та суспільства [9, с. 47], відображаючи глибинні орієнтації, способи мислення та поведінкові моделі. Відтак, державна політика має бути спрямована на гармонізацію регіональних ментальних особливостей із загальнонаціональними цінностями, підтримку міжрегіонального діалогу та розвиток спільного ідентифікаційного простору, що забезпечить духовно-ментальну єдність українського суспільства в усій його територіальній різноманітності.

Узагальнивши проаналізовані вище дефініції, під поняттям «духовно-ментальна єдність регіонів України» будемо розуміти інтегративний суспільний стан, що характеризується внутрішньою згуртованістю різних регіонів, тобто окремих частин території держави, які мають специфічні історичні, економічні, культурні та соціальні риси, на основі спільності моральних цінностей, ідейно-світоглядних орієнтацій, історичної пам'яті,

культурних кодів і національної ідентичності. Така єдність формує колективну свідомість, сприяє збереженню соціальної цілісності, зміцненню солідарності та здатності суспільства до спільного самовизначення і взаємопідтримки в умовах внутрішніх трансформацій і зовнішніх загроз.

У законотворчій площині поняття єдності Українського народу посідає помітне місце, оскільки розглядається як одна з ключових умов формування національної ідентичності, зміцнення державності та забезпечення національної безпеки. Аналіз чинних нормативно-правових актів засвідчує, що держава сформувала багатовимірний підхід до розуміння єдності, поєднуючи історичний, мовно-культурний, соціокультурний і громадянський аспекти, що разом утворюють цілісну духовно-ментальну основу суспільного розвитку.

На єдність в українському суспільстві, досягнуту шляхом подолання суперечностей соціокультурного, мовного, регіонального характеру як мету державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності орієнтований відповідний Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [10]. Єдність у цьому розумінні постає як результат системної інтеграції різних соціальних груп у загальнонаціональний простір через спільні цінності, громадянські принципи та визнання належності до політичної нації. Держава розглядає ідентичність як стратегічний чинник, здатний зміцнити стійкість суспільства, сприяти формуванню солідарності та протидіяти дестабілізуючим впливам.

У вищезгаданому Законі України визначається два види ідентичності:

1). Національна українська ідентичність визначається як «стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями».

2). Громадянська українська ідентичність є «стійким усвідомленням громадянином України, закордонним українцем свого політико-правового зв'язку з Україною, українським народом та громадянським суспільством» [10]. Громадянська ідентичність базується на громадянстві, конституційних правах та обов'язках особи, незалежно від етнічного походження чи кровних зв'язків, та передбачає самоідентифікацію з громадянами, правилами та законами держави, в якій особа проживає. Вона є важливою умовою державної цілісності та політичної консолідації, проте меншою мірою впливає на формування ментального і культурного зв'язку між регіонами, оскільки не охоплює етнокультурні й ціннісні маркери, що є фундаментальними для духовної спільності.

Поняття єдності Українського народу згадується в контексті формування політики національної пам'яті як складової основ національної безпеки України. Відповідно до Закону України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» національна пам'ять – збережена Українським народом сукупність знань, уявлень та ціннісних оцінок тих подій минулого, які справили вирішальний вплив на його історію, самоідентифікацію, державотворення та/або сприймаються в суспільстві як найбільш значущі [11]. Тобто у нормах цього акту єдність розглядається через призму спільного історичного досвіду та колективного бачення минулого. Такий підхід підкреслює, що єдність народу формується не лише шляхом політичних або інституційних механізмів, а й через усвідомлення власного історичного шляху, спільних перемог і травм, які стають духовною основою національної консолідації.

У Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» гарантією збереження ідентичності української нації та зміцнення державної єдності України є повноцінне функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя; українська мова визначена фактором єдності і національної безпеки України [12]. Тобто єдність трактується як результат існування спільного мовно-культурного простору.

Мова інтегрує суспільство не лише як засіб комунікації, а як носій цінностей, символічних смислів і культурної пам'яті. Нормативне закріплення провідної ролі державної мови виступає засобом формування спільного ментального поля, необхідного для духовної та соціальної інтеграції громадян.

Захист державної мови, розвиток культури, охорона культурної спадщини України, відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу визначені як фундаментальні національні інтереси України відповідно до Закону України «Про національну безпеку України». Загрозами національній безпеці України ідентифікуються явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити збереження національних цінностей України [13]. Саме духовно-ментальні ресурси формують ціннісний та ідентифікаційний фундамент державності. Кожен з них виконує не лише культурну чи символічну функцію, а й пряме безпекове призначення, забезпечуючи стійкість політичної нації перед зовнішніми й внутрішніми загрозами. У сучасних умовах війни й глобальних трансформацій ці елементи виступають не просто культурними пріоритетами, а стратегічними механізмами захисту державності та гарантією збереження України як незалежної, демократичної та самобутньої держави.

Невід'ємним змістовим компонентом поняття духовно-ментальної єдності є поняття соборності. Соборність як одна з основних суспільно-державних (національних) цінностей України визначена п. 1 ч. 3 ст. 6 Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»: соборність – єдність, неподільність усіх територій України, духовна єдність українців, які проживають на території України, а також єдність усіх громадян України незалежно від національності та віросповідання, спрямована на утвердження справжнього суверенітету і незалежності України, побудову процвітаючої демократичної національної держави [10].

Експерти Українського інституту національної пам'яті тлумачать значення соборності для України «як єдності у багатоманітності, об'єднання навколо української державності й ідентичності. Ідея територіальної цілісності країни поєднується з ідеями духовної згуртованості» [14].

Єдність у багатоманітності втілюється в інтеграції регіонів навколо спільних цінностей, культурних кодів та національної ідентичності. Вона поєднує ідеали державної єдності з духовною згуртованістю суспільства, де регіональні особливості не суперечать, а доповнюють загальнонаціональний простір. Така інтерпретація соборності поглиблює зміст духовно-ментальної єдності як об'єднувачого стану, що підтримує солідарність, спільну історичну пам'ять та здатність до колективного самовизначення.

Наявність зовнішніх і внутрішніх викликів перетворює духовно-ментальну єдність із суто ціннісного явища на дієвий механізм національної безпеки, що прямо підтверджують сучасні наукові дослідження. У науковій розвідці О. Лемака підкреслюється, що саме національна самосвідомість і спільність духовно-культурних орієнтирів визначають здатність суспільства консолідуватися в умовах загроз, а відтак – виконують захисну функцію держави. Автор наголошує, що «завданням національної безпеки є забезпечення безпеки всіх громадян країни, а не представників певної національності чи національної меншини» [15, с. 78].

Це означає, що коли країна стикається з агресією, терористичними атаками чи інформаційним тиском, духовно-ментальна єдність починає діяти як внутрішній мобілізаційний ресурс, який підтримує готовність громадян до солідарних дій. Також підкреслюється, що в сучасних реаліях під найбільшою загрозою опиняється національна самосвідомість, або національна ідея, як об'єкт забезпечення національної безпеки. Ідеться не лише про абстрактні цінності, а про ядро ідентичності, яке визначає здатність українського суспільства зберігати суб'єктність, спроможність до опору та консолідації. Саме національна самосвідомість задає рамки сприйняття реальності, визначає, хто для суспільства є «своїм», хто «ворогом», що

розглядається як прийнятна стратегія розвитку та які жертви готова нація прийняти заради збереження державності.

Зовнішньополітичні умови, насамперед збройна агресія російської федерації, супроводжуються системною інформаційно-психологічною війною, спрямованою на розмивання української ідентичності, нав'язування чужих історичних наративів, дискредитацію державних інституцій та європейського вектора розвитку. Об'єктом атаки стають ключові елементи національної самосвідомості, зокрема уявлення про власну історію, героїв, мову, легітимність української державності. Тобто національна ідея піддається цілеспрямованій ерозії, адже саме її руйнування створює передумови для політичної дестабілізації, внутрішньої деморалізації та втрати здатності до колективного опору.

У Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» зазначено, що підрив суспільної єдності на основі використання суспільних протиріч є метою деструктивної пропаганди як ззовні, так і всередині України [16].

Внутрішні деструктивні процеси безумовно негативно позначаються на національній самосвідомості. Тривала війна, соціально-економічна напруженість, втома суспільства, нерівність доступу до ресурсів, корупційні скандали, недовіра до окремих інституцій можуть породжувати відчуття фрустрації та зневіри. У таких обставинах зростає ризик того, що частина громадян починає сумніватися у цінності спільних зусиль, у справедливості розподілу тягарів війни, у перспективності державного проєкту України. Це створює живильне середовище для маніпуляцій, радикалізації настроїв, поширення апатії та політичного нігілізму, що безпосередньо підриває національну ідею як інтегративний чинник.

Таким чином, у контексті зовнішніх викликів (збройна агресія, інформаційні війни, спроби дестабілізації) і внутрішніх загроз (соціальні розколи, ціннісні конфлікти, регіональні відмінності) духовно-ментальна єдність набуває функцій стабілізації, інтеграції та мобілізації суспільства.

Вона підтримує стійкість політичної нації, зміцнює довіру до державних інституцій і забезпечує збереження ідентичності під тиском деструктивних впливів. У такому баченні духовно-ментальна єдність є не лише ціннісною характеристикою суспільства, а й повноцінним механізмом національної безпеки, здатним компенсувати слабкі місця у військовому, інформаційному чи політичному секторах.

Духовно-ментальна єдність у сучасному розумінні постає не як абстрактне явище, а як реальна основа консолідації громадян, що забезпечує стійкість та адаптивність держави в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів. Така єдність поєднує культурні традиції, національні символи, спільні світоглядні установки та усвідомлення приналежності до політичної нації, створюючи спільний простір довіри між громадянами та державою.

Одним із ключових компонентів є національна ідентичність як усвідомлення спільної належності до української нації, що інтегрує різні регіони в єдиний національний простір. Національна ідентичність має «парасольковий» характер, який може охоплювати та тримати під своїм «крилом» дуже різні ідентичності: регіональні, етнічні та індивідуальні. При цьому, як наголошує В. Додонова, національна ідентичність є не просто сукупністю об'єднаних ідентичностей, а радше системою множинних ідентичностей, які взаємодіють одна з одною певним способом і впливають одна на одну, формуючи міжкультурну комунікацію [17]. А справжня міжкультурна комунікація дозволяє ідентифікувати спільні цінності, світогляди та традиції, такі як повага до прав людини та життя, свобода, толерантність, справедливість, солідарність, турбота про довкілля.

Національна історична пам'ять – це спільне розуміння минулого, яке формує єдину історико-культурну основу для міжрегіональної згуртованості. Культурні коди – система символів, традицій, мови й звичаїв, що забезпечує культурну впізнаваність і спільність. Моральні цінності – етичні засади, які об'єднують людей незалежно від регіонального походження й сприяють спільній поведінковій моделі. Ціннісні орієнтації є найважливішим

складником масової свідомості, що визначає реакцію людей на явища дійсності й спрямування їх поведінки [18, с. 124].

Значення духовно-ментальної єдності для національної безпеки є визначальним, адже саме вона формує внутрішню стійкість суспільства до пропаганди, інформаційних атак, маніпуляцій та інших гібридних впливів. Так, у дослідженнях інформаційної війни А. Младьонової йдесть про те, що духовна єдність нації, культурна оболонка супротивника, культурна ідентичність є об'єктом руйнування в консцієнтальній війні, яка закінчується поразкою свідомості противника, знищенням його здатності до самоідентифікації та самовизначення [19, с. 46]. Відповідно духовна єдність і спільність символічних смислів підвищують здатність суспільства протистояти дезінформаційним операціям та зберігати ціннісну цілісність у просторі гібридних загроз.

Висновки з проведеного дослідження. Єдність у цінностях та ідентичності посилює здатність країни протистояти зовнішній агресії. Вона створює умови для мобілізації ресурсів, підтримки оборонних рішень, довіри до державних інституцій і готовності громадян до спільних дій в умовах загрози. Духовно-ментальна єдність також сприяє соціальній стабільності, зменшує ризики внутрішніх конфліктів, зміцнює міжрегіональне порозуміння і підтримує інтеграцію різних соціальних груп у єдиний національний простір. Таким чином, духовно-ментальна єдність виступає одним з ключових чинників національної безпеки. Вона забезпечує внутрішню консолідацію суспільства, підтримує здатність держави протидіяти комплексним загрозам і формує підґрунтя для стійкого розвитку навіть в умовах тривалих кризових процесів.

Література

1. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX ст. [2-е вид.]. Київ: Генеза, 2000. 360 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hrytsak_Yaroslav/Narys_istorii_Ukrainy.pdf

2. Словник: портал української мови та культури. URL: <https://slovnyk.ua/>

3. Кучера Т. М. Національна ідентичність: регіональні особливості формування: автореф. ... н. ст. к. філос. н.: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Київ, 2012. 24 с.

4. Аналіз основних тенденцій у сфері колективних ідентичностей українського суспільства: виклики національній безпеці : аналіт. доп. / за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан. Київ: НІСД, 2024. 68 с.

5. Косміна О. Ю. Етнографічні регіони України. *Енциклопедія історії України*: Т. 3: Е–Й / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2005. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN>

6. Червеньяк К. Т. Вплив етнонаціонального фактора на суспільно-політичні процеси в Україні: автореф. дис. ... к. політ. н.: 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Ужгород, 2018. 23 с.

7. Репрезентативне соціологічне дослідження у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності 2025: аналітичний звіт. Міністерство молоді та спорту України. 103 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Patriotychne_vyhovannia/Soc_doslidzhen_nia/2025/2025-analiticnii-zvit-doslidzennia-u-sferi-utverdzennia-ukrayinskoyi-nacionalnoyi-ta-gromadianskoyi-identichnosti.pdf

8. Україна єдина: національна належність, ідентичність, мова та державні атрибути: Всеукраїнське опитування Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва та соціологічної служби Центру Разумкова (29 листопада – 14 грудня 2024 р.). URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/14934647296790200b0a0192.99983773.pdf>

9. Букреєва І. Особливості регіонального менталітету в контексті становлення української політичної нації (на прикладі Мелітополя). *Соціологічні студії*. 2015. Вип. 1 (6). С. 46–51.

10. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

11. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Закон України від 21 серпня 2025 року № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text>

12. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

13. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#top>

14. Інформаційні матеріали до Дня Соборності України – 2025. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-sobornosti-ukrayiny-2025>

15. Лемак О. В. Національна самосвідомість як найбільш пріоритетний об'єкт забезпечення національної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2024. Вип. 86: ч. 1. С. 78–89.

16. Стратегія національної безпеки України БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА КРАЇНИ: затвердж. Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>

17. Dodonova V. Changes in the national identity of Ukrainians during the war. *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*. 2024. Vol. 12. No 3. Pp. 66–77.

18. Калиновський Ю., Жданенко С., Зоркін Р. Духовно-ціннісний потенціал державницької ідеології: філософсько-правовий аналіз. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2024. № 3 (62). С. 118–128.

19. Младьонова А. Д. Інформаційна війна і політика безпеки: політико-правовий вимір: дис. ... на здобуття ст. доктора філософії за спеціальністю 052 – Політологія. Харків, 2021. 200 с.

References

1. Hrytsak, Ya. (2000), *Narys istorii Ukrainy. Formuvannia modernoi ukrains'koi natsii XIX – XX st.* [An outline of the history of Ukraine. The formation of the modern Ukrainian nation in the 19th and 20th centuries.], Heneza, Kyiv, Ukraine, available at: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hrytsak_Yaroslav/Narys_istorii_Ukrainy.pdf (Accessed 25 Feb 2026).
2. Slovník (2026), available at: <https://slovnkyk.ua/> (Accessed 25 Feb 2026).
3. Kuchera, T. M. (2012), “National Identity: Regional Peculiarities of Formation”, Abstract of Ph.D. dissertation, Kyiv, Ukraine.
4. Potapenko, V. and Kaplan, Yu. A (2024), *Analiz osnovnykh tendentsij u sferi kolektyvnykh identychnostej ukrains'koho suspil'stva: vyklyky natsional'nij bezpetsi* [Analysis of the Main Trends in the Sphere of Collective Identities of Ukrainian Society: Challenges to National Security], NISD, Kyiv, Ukraine.
5. Kosmina, O. Yu. (2005), *Etnohrafichni rehiony Ukrainy. Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Ethnographic Regions of Ukraine], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, available at: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN> (Accessed 25 Feb 2026).
6. Chervenjak, K. T. (2018), “The influence of the ethno-national factor on socio-political processes in Ukraine”, Abstract of Ph.D. dissertation, Uzhhorod, Ukraine.
7. Ministry of Youth and Sports of Ukraine (2025), “A representative sociological study in the field of strengthening Ukrainian national and civic identity 2025: analytical report”, available at: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Patriotychne_vyhovannia/Soc_doslidzhen

nia/2025/2025-analiticnii-zvit-doslidzennia-u-sferi-utverdzenia-ukrayinskoyi-nacionalnoyi-ta-gromadianskoyi-identichnosti.pdf (Accessed 25 Feb 2026).

8. Ilko Kucheriv «Democratic Initiatives» foundation (2024), “Ukraine is united: nationality, identity, language and state attributes: All-Ukrainian survey”, available at: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/14934647296790200b0a0192.99983773.pdf> (Accessed 25 Feb 2026).

9. Bukricieva, I. (2015), “Features of regional mentality in the context of the formation of the Ukrainian political nation (on the example of Melitopol)”, *Sotsiologichni studii*, vol. 1 (6), pp. 46–51.

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On the Fundamental Principles of State Policy for the Affirmation of Ukrainian National and Civic Identity”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (Accessed 25 Feb 2026).

11. Verkhovna Rada of Ukraine (2025), The Law of Ukraine “On the principles of state policy of national memory of the Ukrainian people”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text> (Accessed 25 Feb 2026).

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2019), Law of Ukraine “On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language”, Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (Accessed 25 Feb 2026).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), *Law of Ukraine “On National Security of Ukraine”*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#top> (Accessed 25 Feb 2026).

14. Ukrainian Institute of National Remembrance (2025), “Information materials for the Day of Unity of Ukraine”, available at: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-sobornosti-ukrayiny-2025> (Accessed 25 Feb 2026).

15. Lemak, O. V. (2024), “National identity as the most priority object of ensuring national security”, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho Natsional'noho Universytetu. Seriiia Pravom* vol. 86, no. 1, pp. 78–89.

16. President of Ukraine (2020), Decree “National security strategy of Ukraine “Human security - country security”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> (Accessed 25 Feb 2026).

17. Dodonova, V. (2024), “Changes in the national identity of Ukrainians during the war”, Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy, Vol. 12, No 3, Pp. 66–77.

18. Kalynovs'kyj, Yu., Zhdanenko, S. and Zorkin, R. (2024), “Spiritual and value potential of state ideology: philosophical and legal analysis”, Visnyk NYuU imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia, vol. 3 (62), pp. 118–128.

19. Mlad'onova, A. D. (2021), “Information warfare and security policy: political and legal dimension”, Ph.D. Thesis, Kharkiv, Ukraine.

Отримано редакцією журналу / Received: 10.03.26

Прорецензовано / Revised: 09.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 23.04.26